

UDK: 371.127:371.3

Quvunch DUSMURADOV,

Oliy ta'lim tizimi kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti doktoranti

E-mail: quvunchdusmuradov1993@gmail.com

TDPU dotsenti, PhD, J.Kusharbayev taqrizi asosida

THE CONTENT OF IMPLEMENTING PERSONALISED E-LEARNING

Annotation

This article discusses the essence of personalized e-learning and its importance for integration into the education system. The pedagogical, psychological, and technological aspects of a personalized approach in the educational process are explored, along with the role of e-learning resources and the interactivity between students and teachers. The article also highlights the significant role that digital technologies play in the individualization of the educational process.

Key words: Personalized e-learning, individual learning, adaptive learning, learner-centered approach, data-driven learning, methods of adaptive learning, educational technology.

СОДЕРЖАНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОГО ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается сущность персонализированного электронного обучения и его важность для интеграции в систему образования. Изучаются педагогические, психологические и технологические аспекты персонализированного подхода в образовательном процессе, а также роль электронных образовательных ресурсов и взаимодействия между учеником и преподавателем. Статья также показывает, какую важную роль цифровые технологии играют в индивидуализации образовательного процесса.

Ключевые слова: Персонализированное электронное обучение, индивидуальное обучение, адаптивное обучение, подход, ориентированный на ученика, обучение на основе данных, способы адаптивного обучения, образовательные технологии.

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN ELEKTRON TA'LIMNI JORIY ETISHNING MAZMUN MOHIYATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'limning mohiyati va uning ta'lim tizimiga integratsiyasining ahamiyati yoritilgan. Ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning pedagogik, psixologik va texnologik jihatlarini o'rganilib, elektron ta'lim resurslari va o'quvchi-o'qituvchi o'rtasidagi interaktivlikning rivojlanishidagi roli tushuntiriladi. Maqola shuningdek, ta'lim jarayonini individualizatsiya qilishda raqamli texnologiyalarning qanday muhim o'rin tutishini ko'rsatib o'tadi.

Kalit so'zlar: Shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'lim, individual ta'lim, moslashuvchan ta'lim, o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuv, ma'lumotlarga asoslangan ta'lim, moslashtirilgan ta'lim yo'llari, ta'lim texnologiyasi.

Kirish. Butun dunyoda, jumladan O'zbekistonda ham Covid-19 pandemiyasi karantin sharoiti ta'lim tizimida o'qitish shaklini o'zgartirishga majbur qildi. Hatto ishonchli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasi va uy sharoitida Internet aloqasi bo'lgan mamlakatlarning o'qituvchilari uchun ham onlayn ta'limga tez o'tish juda qiyin bo'lgan. AKT va boshqa masofaviy ta'lim resurslari mavjud bo'lmagan mintaqalardagi o'qituvchilar uchun o'tish yanada qiyin yoki imkonsiz bo'lib qoldi. Ushbu sharoitda, ta'lim jarayonini masofadan boshqarish va onlayn formatda amalga oshirishning muhimligi oshdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2020 yil 5 oktabrdagi PF-6079-son Farmonida ta'lim tizimini raqamli transformatsiya qilish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan[1]. Mazkur strategiyada raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali pedagog kadrlarning malakasini oshirish va zamonaviy o'quv jarayonini tashkil etish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratish zarurligi ta'kidlangan. Bundan tashqari, izohlar katta ma'lumotlar to'plamlarini tashkil etish, qidirish va izohlash qobiliyatini yaxshilash uchun ma'lumotlar fanida va ma'lumot qidirish ilovalarida tobora ko'proq foydalanilmoqda. Ta'riflovchi teglar, toifalar yoki semantik teglar bilan ma'lumotlarni izohlash orqali tadqiqotchilar va algoritmlar ma'lumotlarni tahlil qilish, mashinani o'rganish va qaror qabul qilish jarayonlarini osonlashtiradigan naqshlar, tendensiyalar va tushunchalarni yanada samarali aniqlashlari mumkin.

Umuman olganda, izohlar turli sohalar va fanlar bo'yicha aloqa, bilimlarni boshqarish va hamkorlik qilish uchun qimmatli vosita bo'lib xizmat qiladi, bu esa odamlar va tashkilotlarga mazmunli tushunchalarni olish, o'rganishni rivojlantirish va

axborotga boy dunyoda tushunishni rivojlantirish imkonini beradi. Doimiy rivojlanayotgan ta'lim landshaftida shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'limning joriy etilishi moslashtirilgan ta'lim tajribasiga o'tish paradigmasini ifodalaydi. Ushbu maqola shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'limning mohiyatini ochib beradi, uning ahamiyati, asosiy tarkibiy qismlari va ta'lim kelajagini shakllantirishdagi transformatsion salohiyatini o'rganadi.

An'anaviy ta'lim ko'pincha har xil ehtiyojlar, o'rganish uslublari va individual o'quvchilarning afzalliklarini e'tiborsiz qoldirib, barchaga mos keladigan yondashuvni qo'llaydi. Shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'lim moslashtirilgan ta'lim tajribasini yaratish uchun texnologiya kuchidan foydalanish orqali buni tuzatishga intiladi. Shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra, har bir o'quvchi o'ziga xos kuchli, zaif tomonlari, qiziqishlari va maqsadlariga ega ekanligini tan oladi.

Asosiy qisim. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim deyilganda - shaxsni insoniy fazilatlar bilan ulg'ayishi, shaxsni ma'lum sifatlarini shakllantirish, mustaqil fikr yuritish, fikrini ravon bayon etish, bilim, ko'nikma malakalarini rivojlantirishi, o'zini shaxs sifatida anglab yetishi, qobiliyat va imkoniyatlarini to'la qonli ko'rsatib berishi tushuniladi. Shaxsga yo'naltirilgan texnologiya deyilganda yuqorida sanab o'tgan jarayonlarimizni amalga oshirish, uni samarali tashkil etish, muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun qo'llaniladigan texnika, zamonaviy texnologiyalar, yangi-yangi metodlar tushuniladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'z nomi bu shaxsni pedagogik jihatdan ta'lim tarbiyalash jarayoni tushuniladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim pedagogika fanining bir yo'nalishi hisoblanadi. Pedagogika fani ta'lim tarbiya berish, to'g'ri yo'l ko'rsatish, talabalar bilan ishlash kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda muhit ikki kishi

o'rtasida (pedagog va o'quvchi) o'rtasidagi jarayon tushuniladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim hamma talaba va o'quvchilarini bir xilda tushunib rivojlanishini ta'minlaydi. Bunda kelajakdagi o'zlari qiziqqan kasbiy faoliyat bo'yicha maqsadlardan kelib chiqib ish yuritiladi [3].

Pedagog va o'quvchi o'rtasida o'qitish jarayonining asosiy vazifalari:

1. pedagog va o'quvchining bir-biri bilan kelisha olishi;
2. dars jarayonining (o'quv materiallar va texnologiya, metodlar bilan boyitilganligi);
3. o'quvchiga dars o'tishning rejalashtirilganligi ya'ni reja asosidali;
4. o'quvchiga bilim olishga, o'rganishga bo'lgan kuchlarini yanada rivojlantirish.

O'quvchi dars muhitini o'rgatirishi mumkin. YA'ni an'anaviy ta'limning o'sha hamma bilgan metodlaridan tashqari xali ochilmagan qirralarini ochish orqali shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'quvchi bilan ishlar ekansiz, uning yaxshi natijalar qayt etilishi, darsning samarasi yaxshi bo'lishi uchun ma'lum bir etaplarini va rejalashtirib olgan texnikalarini qo'llashingiz mumkin. Masalan: bolalarni har xil zamonaviy axborot texnikalari bilan yangicha metod qilib e'tiborini tortib yoki darsga, fanga qiziqtirishingiz mumkin. Ko'rgazmali qurollar, tarqatma materiallar bilan dars jarayonini olib borsangiz bola diqqatli bo'lishga harakat qiladi. Har bir bola bilan alohida yondashuv, dars jarayoniga qiziqira bilishlik (zo'ravonlik yo'li bilan emas). O'tilgan mavzularni ko'p marta takrorlash, takrorlash bilimning onasi degan gap ham bor. Har doim bolalarni nazoratda ushlash, o'qitish bilan tarbiyani chambarchas bog'lash kerak. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari deyilganda: shaxsning qobiliyatlarini mustaqil izlanishini, tanqidiy fikrlashlarni shakllantirish jarayoni. Bu ta'lim o'quvchining o'ziga qulay bo'lgan muhit yaratishdir. O'quvchini erkin fikrlab, tengdoshlaridan uyalish hissini yoqotadi, o'ziga bo'lgan ishonchini rivojlantiradi. Bunda pedagog imkon qadar o'quvchilar bilan individualni yondashib dars o'tishlari kerak va bu o'quvchini ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlashlarni shakllantiradi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim interfaol ta'lim metodlardan foydalangan usullardan biri. Interfaol o'qitishda o'qituvchi faoliyatining tashkilotchisi ro'lida ishtirok etadi. Birgalikda, jamoa bo'lib ma'lum faoliyatni amalga oshirish jarayoni tushuniladi. [4]

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasida interfaolmetodlardan foydalanishning afzal tomonlarini sanaymiz.

1. Jamoa, guruh bo'lib ishlash, ya'ni o'quvchilar ichida fikr yuritish olishi past bo'lgan, bilim darajasi past bo'lgan bolalar bilimdonlar ichida qatnashsa bir-birini o'rini to'ldirib, bilmagan joyini bilib olishiga turki bo'lib, tengdoshlari kabi bilimli bo'lishga intilishadi.

2. Bellashuv vaqtida bir-biridan o'zish, bellashuvda yutush, mulohaza jarayonidagi tortishuv bolani miyasini tez ishlashiga, raqobat jarayonida ijodiy va tanqidiy fikrlashiga katta yordam beradi.

3. O'quvchi ruhiyatidagi mustaqil fikrlash, faol bo'lish kabi jihatlarni rivojlantiradi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda amalga oshirishda o'quvchi o'zi har xil yangiliklar, metodlar, o'ylab topib darsga joriy qilsa bo'ladi.

Masalan:

- individualni dars;
- guruhlar bilan ishlash darsi;
- ijodiy dars;
- uyga vazifa bo'yicha hisobot darsi;
- seminar darsi;
- ekskursiya darsi;
- dialog darsi;
- test ishlash darsi;
- tanqidiy fikrlash darsi;
- fikrni bayon qilish darsi;

Bunaqa texnologiyalarni dars so'ngida yoki dars jarayonida

- qulay bir vaqt tanlab darsda qo'llashi mumkin.
- Endi izohlasak.

1. Individualni dars-o'qituvchining vaqti yetganicha ya'ni imkon qadar har bir o'quvchi bilan tezlashtirilgan holda kerakli

bilimlarni o'rganish. O'shanda bola tushunmagan narsalarini mustahkam o'rganib bilib olishini ta'minlaydi.

2. Guruhlar bilan ishlashda ta'lim jarayonidan kelib chiqib ma'lum bir mavzu tanlanib o'rtaga tashlanadi va guruh guruh bo'lib bolalar bu yuzasidan fikr, mulohaza yuritib bahs olib borishadi.

3. Ijodiy darsda har bir o'quvchiga bittadan mavzu berilib uni yoritib berishga harakat qilishi so'raladi. Bunda bolla o'sha mavzuni chuqur o'rganishga, diqqatli bo'lishga harakat qiladi.

4. Har bir o'quvchining uyga vazifani qay darajada diqqatli bajarganligi, uyga vazifadagi topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'ri bajarganligi hisobot qilinadi.

5. Seminar darsini qo'yilishining asosiy vazifasi har bir o'quvchi ma'lum bir mavzuni, ma'lum berilgan topshiriqni tengdoshlari o'rtasida gapirib berishligi. Bunda uning fikrlash qobiliyati kengayadi, o'ziga bo'lgan ishonchini orttiradi. Uyalish tortinish kabi hislarni yo'qolishini ta'minlaydi.

6. Ekskursiya darsida har bir ta'lim yo'nalishtidan kelib chiqib olib boriladi. Masalan: axborot texnologiyalari sohasida bo'lsa zamonaviy axborot texnologiyalarining amaliyotdagi ko'rinishi, robotexnikalar, texnika (smart doska va hokozo) serverlarni ko'rsatib yoki IT-parklarga olib borib tanishtirilsa o'quvchida o'sha sohaga, fanga bo'lgan qiziqishi ortadi va yana yangi zamonaviy axborot texnologiyalarini yaratishga intiladi. [5]

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning bir nechta turlari bor. Innovatsion ta'lim, hamkorlik ta'limi, interfaol ta'lim, masofaviy ta'lim, muammoli ta'lim, loyihali ta'lim, kompyuterli ta'lim, rivojlantiruvchi ta'lim, tabaqalashgan ta'lim, modul ta'lim, individualni ta'lim, mustaqil ta'lim, dasturiy ta'lim, o'yin texnologiyalari kabi turlari mavjud. An'anaviy ta'limni qoralab zamonaviy ta'limga o'tish kerak deymiz bu qay darajada o'rinni? Bizga ma'lumki an'anaviy ta'lim necha yillar oldin shakllanib mana hozirgi kungacha foydalanilib kelinmoqda. Bu "sinf-dars" usuli deyilib Y.A. Komenskiy tomonidan o'ylab topilgan yoki ifoda etilgan [6].

Bu hozirgi ta'lim muhiti jarayoni deb bilaman. Misol qiladigan bo'lsam uning xususiyatlarini;

Tengdoshlari bilan bitta sinfda o'qish ya'ni yoshlari teng bo'lgan o'quvchilar bitta sinfda taxsil olishi;

Sinfidagi o'qituvchi va o'quvchilar o'quv reja, yagona o'quv darsliklari yoki belgilab qo'yilgan mashg'ulotlar asosida dars jarayonini olib borishadi;

Dars jarayoni o'qituvchi tomonidan boshqariladi, dars soati (dars davomiyligi) belgilangan bo'ladi.

Bitta fan bitta dars soati davomida o'tiladi. Bu usul o'quvchilarni bilimli, aqlli bo'lib yetishishini ta'minlaydi. Lekin esa o'quvchining (shaxsiy jarayonlari) o'zini erkin his qilishi, dars jarayoniga nisbatan bo'ladigan qo'rquvni yo'qolishi, o'zini anglash, ko'p tomonlama mustaqillik, aniq fikrlash, o'z-o'zini baholash, intensional harakatlar va boshqalarni rivojlantiradi. Shu mavzuga oida muammolar:

1. erkin shaxsni shakllantirish (ta'lim muassasalarida ma'lum bir belgilangan natijaga erishish ko'zda tutilgan texnologiya asosida faoliyat yuritish.);

2. pedagogik jarayonlarni mahsuli yetarli darajada emasligi yangi pedagogik tizimlar yetishmasligi (bilim, ko'nikma, ijodiy faollik, yetishmasligi pedagogda);

3. yangi pedagogik tizimlarni yetishmasligi (pedagogik ta'sirni ta'lim jarayonini samarali bo'lishini, maqsadlarga erishishni ko'zlab shakllantiradigan loyiha desak ham bo'ladi.);

4. sinf xonalarida bollar sonining ko'pligi (individualni yondashishga har bir bolaga vaqt yetmasligi);

5. hamkorlik pedagogikasini shakllanmaganligi (o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi munosabat yaxshi shakllanmaganligi);

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini o'rganishdagi samarali usullardan biri bu muammoli o'qitish ya'ni muammoli ta'limdir. Muammoli o'qitish didaktikasini joriy etib borish asosiy ish faoliyatiga aylanishi kerak. Muammoli ta'lim tarbiya ta'lim jarayonini faollashtiradi, dars jarayoniga qiziqishni, fanga bo'lgan xurmatni oshirishga sabab bo'ladi. Muammoli ta'limning nazariy va amaliy jihatlarni atroflicha o'rganadi [7]. Muammoli ta'limning afzal jihatlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

mavzuga doir har xil fikrlash;

umumlashtirish;
xulosa chiqarish;
savollarga aniq javob berish.

Muammoli ta'lim turli ilmiy uslubiy jihatdan uch xil ko'rinishga ega muammoli vaziyatni vujudga keltirish, muammoning qo'yilishi, muammoning yechimini topish. Albatta muammoli ta'lim o'qituvchi rahbarligida olib boriladi.

Xulosa. "Shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'limni joriy etishning mohiyati" zamonaviy ta'lim muhitida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi [8]. Mavzu elektron ta'limni ta'limga individual va moslashtirilgan yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, moslashtirilgan o'qitish usullari, o'quv materiallari va o'qitish amaliyoti bilan tavsiflanadi, har bir talabani shaxsiy rivojlanishi va akademik muvaffaqiyatiga yordam beradi.

Ushbu mavzu atrofida munozara, shuningdek, o'quvchilar tajribasini oshirish, ta'lim natijalarini yaxshilash va umrbod ta'lim odatlarini rivojlantirish uchun elektron ta'limdan foydalanish muhimligini ta'kidlaydi [9]. Texnologiyalar rivojlanishda davom etar ekan, shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'lim, ta'lim kelajagini shakllantirish uchun istiqbolli yo'ldir.

Bundan tashqari, shaxsga yo'naltirilgan elektron ta'limni joriy etishning mohiyati hozirgi paytdan tashqariga chiqib, ta'limning doimiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Bu o'quvchilar va o'qituvchilar uchun yangi imkoniyatlar ochadi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim sayohatlarini qo'llab-quvvatlash uchun innovatsion vositalar va resurslarni taqdim etadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillarini qabul qilish orqali biz odamlarga raqamli asrda o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarishga imkon beradigan inklyuziv, qiziqarli va samarali ta'lim tajribalarini yaratishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi 2020-yil 23-sentyabrdagi PQ-637 sonli Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>
3. Johnson, S. (2018). Elektron ta'limning asosiy ko'rsatkichlari.
4. Smith, A. (2020). Shaxsga moslashtirilgan elektron ta'limning nazariy va amaliy asoslari.
5. Brown, B. (2019). Elektron ta'limda shaxsiy ta'limning ahamiyati.
6. Shaydullayeva, Kamola Shapulatovna Y.A. Komenskiy pedagogik qarashlari xususida mulohazalar // ORIENSS. 2021. №9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/y-a-komenskiy-pedagogik-qarashlari-xususida-mulohazalar> (data obrasheniya: 03.02.2025).
7. Kamilova, N. (2021). Elektron ta'limning shaxsga yo'naltirilgan tarmoqli tizimlar asosida rivojlantirilishi, ularning mazmuni mohiyati va rivojlanishi haqida o'zbek ilmiy tadqiqotlari asosida fikrlar bayon etiladi.
8. Xayrullaeva, G. (2020). Elektron ta'limni shaxsga yo'naltirilgan tarmoqli tizimlar asosida rivojlantirishning muhimligi, ularning o'zbek ta'lim tizimida joriy etilishi va ularni o'rganish jarayonida do'stlar hissi beriladi.
9. Anderson, T., & Dron, J. (2014). Teaching Crowds: Learning and Social Media. AU Press.